

Vedle této povahy věci jsou instituce vystaveny i mnoha dalším obtížím nebo nebezpečím, například postupnému rozměňování kvality sbírkové kolekce. Budeme-li analyzovat strukturu každé sbírky, nalezneme v ní akvizice úrovně nižší, z expozičního hlediska nevyužitelné, z dokumentačního hlediska sporné. Je dnes ještě možná sběratelská „velkorysost“, jak ji známe z historie? Depozitáře mají svou kapacitu, většinou na hraně možností. Ochrana fondů, konzervování a restaurování, personální dotace, energie, opakované investice do jejich uložení a správa obecně jsou dnes tak náročné, že představují nemalý segment celkového rozpočtu organizace. Srovnáním nákladovosti a využitelnosti se nůžky pochopitelně rozevírají s velikostí sbírky. Z těchto důvodů však není možné rezignovat na základní funkci sbírkotvorné instituce, tj. sbírání. Navíc v období, kterému předcházela doba politických restrikcí a ekonomické tísně. Za těchto, řekněme 30 až 40 let, vznikla ve většině galerií hluboká mezera ve fondech, která se velmi pomalu zaplňuje. Mnohdy to ani není reálné, protože síla soukromého kapitálu zásadně převyšuje naše možnosti. V ateliérech se díla většinou nevyskytují, nebo jsou přebrána. Potenciál nakupování, jež se děje zejména díky akvizičnímu fondu Ministerstva kultury, je stále omezený. Pro galerie již není běžná praxe většího autorského výběru přímo v umělcově ateliéru, dnes tak postupují především soukromí sběratelé – investoři. Nemůžeme si to dovolit finančně. Artefakty není kde uložit, nejsou k dispozici. Výběr a koncepce akviziční činnosti, ale i samotné jednání o ceně je o to důležitější. Bez hluboké znalosti díla, trhu a přípravy akvizice u konkrétního umělce, to není dnes ani možné.

Velké nároky jsou kladeny na roli kurátora, který by měl mít hlavní odpovědnost za návrh akvizice, nebo její posouzení, když se objeví dar.

Pochopitelně mnohé má a musí řešit akviziční koncepce každé instituce, která by se měla zabývat nejen okruhy zájmu, ale také kvalitou i kvantitou a poskytovat návod či metodiku přijetí darů. Tento materiál se může stát i významným podkladem pro často „nepříjemné“ rozhodnutí dar odmítnout.

Pamatuji si dobu, kdy vznikal portál Artplus.cz. Nebylo snadné přesvědčit jednotlivé organizace o podpoře, a to ani formou předplatného. Dnes to již není třeba. Každodenní praxe učinila z přehledů aukčních výsledků běžný a nezbytný nástroj. Kurátor neustále přeceňuje sbírky, které se vypůjčují, validuje cenu importů, jež se pojišťují atd. Jeho role je zásadní a není ji možné nahradit soudním znalcem. Má však de facto stejnou zodpovědnost, kterou přebírá statutární orgán. Musí být disponovaný k oceňování a mít dostatečný přístup k informacím, které bývá složité dohledat. Zde dochází k dalšímu nákladu, a to jsou placené přístupy k českým a zahraničním databázím. Současně je vhodné mít v knihovnách aukční katalogy. Jenže tyto nástroje nejsou samospásné, neboť trh zpravidla neobsahuje položky současných autorů. Jejich „nacenění“ je asi tou nejsložitější částí celé problematiky.

V případě darů i akvizičního fondu MK ČR je rozhodující znalecký posudek. Soudní znalec je ovšem ve stejné situaci jako kurátor, stanovuje ocenění bližší či vzdálenější prostřednictvím komparací a analogií. Tlak na cenu je obrovský. Umělci jsou si vědomi, že po dlouhých letech se díky MK ČR začalo více nakupovat do sbírkotvorných galerií. Muzeum umění je také pravděpodobnějším příjemcem děl (rozměr, téma atd.), která by si jen obtížně hledala své místo jako výzdoba bydlení soukromé osoby. Na druhou stranu je tlak na cenu ovlivněn i daňovým zvýhodněním darujícího. Jedinou cestou je kvalifikované stanovení hodnoty, které je třeba umět obhájit. Nemělo by jít o kompromis. Cenové rozmezí by mělo být víc racionální než chtěné. Postoj instituce, který zastává vůči umělci, majitelům nebo soudnímu znalci, je jedním z nejobtížnějších, protože zde hrají důležitou roli i další předpoklady, které nemusejí být každému vlastní. Je nezbytné se vyvarovat osobních sympatií, přestože jsou logické. Vybíráme dílo, jež považujeme za dobré. Současně se s ním integrujeme a leccos jsme ochotni tolerovat. Jsem však přesvědčen, že profesionalita kolegů a kolegyně z muzeí umění je zárukou dobré volby. ■

Účtování o sbírkách

LIBOR VAŠIČEK / MATUŠ BALIAK

LEGAL PARTNERS, ADVOKÁTNÍ KANCELÁŘ, S. R. O.

V článku se budeme zabývat otázkou účtování a inventarizace sbírek muzejní povahy ve vlastnictví nebo správě muzeí a galerií, a to konkrétně přehledem aktuální právní úpravy, její problematiku aplikací a administrativní zátěží dvojí inventarizace sbírkových fondů.

Právní úprava oceňování a inventarizace sbírek muzejní povahy

Sbírka muzejní povahy je věcí hromadnou ve smyslu § 501 občanského zákoníku, která je ve své celistvosti významná pro prehistorii, historii, umění, literaturu, techniku, přírodní nebo společenské vědy (§ 2 odst. 1 zákona

č. 122/2000 Sb.). Je tvořena souborem sbírkových předmětů shromážděných lidskou činností (§ 2 odst. 1 zákona č. 122/2000 Sb.). Základem právní úpravy účtování a oceňování takových předmětů je zákon o ochraně sbírek muzejní povahy a zákon o účetnictví spolu s prováděcí vyhláškou.

Podle § 25 odst. 1, písm. k) zákona o účetnictví se všechny kulturní památky, sbírky muzejní povahy a předměty kulturní hodnoty oceňují na 1 Kč v případě, kdy není známá jejich pořizovací cena. Písm. l) totožného odstavce přidává, že majetek (tedy i sbírky) nabytý bezúplatně či majetek neuvedený v § 25 odst. 1 pod písm. a) až k) bude oceněn jeho reprodukční pořizovací cenou. Toto ocenění se však neuplatní v případě, kdy byl majetek nabyt od vybrané účetní jednotky, typicky jiného muzea či galerie, která už ve svém účetnictví předmět ocenila.

Prováděcí vyhláška k zákonu o účetnictví v § 71 odst. 4 dále stanoví, že v případě, kdy dochází ke změně v rozsahu sbírky muzejní povahy, nezmění se ocenění této sbírky ani pokud se rozšiřuje o věc, jejíž ocenění je známé. Takový sbírkový předmět je následně účetně vykázán zvlášť v položce *A.II.2. Kulturní předměty*. Zároveň však § 71 odst. 5 vyhlášky říká, že pokud dochází ke změně rozsahu sbírky muzejní povahy, u které je známé její ocenění, a to o věc, jež je oceněna jinak než 1 Kč, ocenění této sbírky se upraví o hodnotu věci, které se příslušná změna týká.

Zákon o ochraně sbírek muzejní povahy předepisuje v § 9 písm. i) vlastníku sbírky zapsané v centrální evidenci, aby nejméně jednou ročně provedl inventarizaci fondu nebo alespoň jeho určené části. Povinnosti je vlastník zbaven pouze tehdy, pokud byla provedena v předchozím roce mimořádná inventarizace. Celá sbírka přitom musí být zinventarizována nejméně jednou za 10, 15 nebo 20 let v závislosti na její velikosti (§ 3 odst. 1 vyhlášky č. 275/2000 Sb.).

Inventarizaci sbírky, která je ve vlastnictví státu či samosprávných celků, provádí podle § 12 odst. 7 ve spojení s § 11 odst. 7 zákona č. 122/2000 Sb. organizace, která ji a předměty v ní spravuje, typicky tedy muzea a galerie ve formě příspěvkových organizací.

Účtování v praxi

Vzhledem k výše uvedenému nebude překvapením, že většina sbírek vlastněných či spravovaných muzei a galeriemi je v dnešní době účetně oceněna na symbolickou částku ve výši 1 Kč. Je tomu tak především proto, že se jedná o historické předměty, jejichž pořizovací cena už dnes známa není. Takové účetní ocenění přitom zjevně neodpovídá skutečné hodnotě sbírkového předmětu a zásadně tak zkresluje obraz o aktivech organizace, čímž zřejmě porušuje účetní zásadu pravdivého a věrného zobrazení. Účetnictví muzejních institucí tak má pro jejich zřizovatele, tedy hlavní adresáty účetních informací, velmi malou výpovědní hodnotu.

Problematická je také aplikace zákonných ustanovení v případě rozšíření dosavadní, symbolicky oceněné sbírky o další předmět. Dochází-li k rozšíření na základě úplatného nabytí sbírkového předmětu, bude jeho pořizovací cena odpovídat jeho kupní ceně a nákladům. Pořizovací cena předmětu se sice následně promítne do účetnictví muzea zvýšením jeho aktiv, avšak ne jako součást sbírky, ale jako samostatná účetní položka. Z účetního hlediska tak nebude tvořit se sbírkou jeden celek i přesto, že dle definice zákona č. 122/2000 Sb. se o jeden celek-předmět jedná. Důsledkem toho je, že muzea a galerie jsou zákonodárcem fakticky nuceny vést dvojí evidenci sbírek. Jednu ve smyslu účetních předpisů a druhou dle zákona o ochraně sbírek muzejní povahy.

V případě rozšíření dosavadní sbírky bezúplatně nabytým předmětem bude v první řadě záležet na tom, od jakého subjektu byl tento předmět

nabyt. Pakliže byl získán od vybrané účetní jednotky (např. jiné příspěvkové organizace), uplatní se přiměřeně postup dle předchozího odstavce. Z pohledu zákona se totiž bude jednat o již účetně oceněný sbírkový předmět. Pokud byl ale bezúplatně nabyt od fyzické či jiné právnické osoby, dochází k aplikačnímu problému. Pořizovací ani skutečná hodnota tohoto předmětu totiž není známa. Logickým by se tak zdálo řešení, kdy dojde pouze k evidenčnímu rozšíření dosavadní sbírky o nový předmět, přičemž účetní hodnota sbírkového fondu zůstane nezměněna. Mnoho muzei a galerií tak, a nutno říci, že v souladu s § 25 odst. 1, písm. k) zákona o účetnictví, rovněž postupuje. Ministerstvo financí ČR však v této věci zaujalo rozdílnou interpretaci, dle které bezúplatně získané předměty nemohou být bez dalšího zařazeny do existujících sbírek, nýbrž mají být oceněny reprodukční pořizovací cenou a následně účetně zařazeny do položky rozvahy *A.II.2. Kulturní předměty*. Určení reprodukční pořizovací ceny (má se blížit ceně tržní) je přitom vzhledem k originalitě sbírkových předmětů komplikovanou záležitostí. Tuto cenu totiž může určit pouze odborník s náležitými zkušenostmi, jehož služby budou značně navyšovat nabývací náklady předmětů, a to především pro malá lokální muzea a galerie.

Ve světle symbolické účetní hodnoty dosavadních sbírek se navíc nutnost určení skutečné hodnoty bezúplatně nabytého předmětu jeví jako neopodstatněná. Způsobuje totiž kromě navýšení administrativní zátěže také další aplikační dvojkolejnost, která je problematická z pohledu základních účetních zásad a objektivit vedení účetnictví při jeho srovnání mezi jednotlivými organizacemi.

Řešení výše rozebraných problémů by mohlo být zcela jednoduché. Zrušit neúčelnou povinnost muzei a galerií účtovat o sbírkách muzejní povahy, jsou-li tyto fondy vedeny v CES.

Dvojitá inventarizace sbírek

Vlastník či organizace spravující sbírku mají ze zákona č. 122/2000 Sb. povinnost každoroční inventarizace sbírek (viz bod 1). Nad rámec toho ukládá § 30 zákona o účetnictví obecnou povinnost inventarizace majetku, o kterém je účtováno, a která se uplatní také na kulturní památky, sbírky muzejní povahy a archeologické nálezy. Příspěvkové organizace jsou tak

každoročně povinny provádět dvojitou inventarizaci totožného majetku. Každoroční inventarizace celých sbírek dle zákona o účetnictví je navíc, s ohledem na jejich (stále rozšiřující se) rozsah, takřka nemožná.

Dle našeho názoru je taková úprava z pohledu veřejného zájmu nadbytečná, jelikož ochranu sbírek muzejní povahy zajišťuje dostatečným způsobem úprava zákona č. 122/2000 Sb.

Takovému závěru svědčí také komparace této právní úpravy se zákonem o archivnictví a spisové službě. Archiválie chráněné tímto zákonem jsou dle § 77 odst. 2 vyňaty z povinnosti evidence majetku podle zákona o účetnictví. Přitom správa archiválií a sbírek muzejní povahy jsou si velmi podobné. Nenalzáme proto legitimní důvod pro rozdílnou právní úpravu správy sbírek muzeí a galerií. ■

ROZHOVOR

Rozhovor s prezidentem ICOM

Alberto Garlandini pracuje jako konzultant pro správu kulturního dědictví. Podílel se na uzákonění reformy státních muzeí v Itálii, působil v několika komisích italského ministerstva kultury. V letech 2010–2014 předsedal Italskému výboru ICOM a v letech 2013–2020 byl členem výkonné rady ICOM. Od roku 2020 je prezidentem Mezinárodní rady muzeí. Rozhovor s ním připravili zástupci ČV ICOM.

Můžete ze své pozice specifikovat, zdali a jak se změní zaměření a úkoly ICOM po skončení pandemie?

Jakmile vypukla koronavirová krize, rychle jsme si uvědomili, že k tomu, abychom pomohli muzeím orientovat se v této obtížné době, potřebujeme data. První celosvětový průzkum (dotazník zodpovídala i mnohá muzea z České republiky – pozn. red.) mapující dopad pandemie na muzejní sektor jsme zahájili v dubnu 2020, další následoval v listopadu. Výsledky ukázaly, jaká je situace v různých částech světa, a v rozhodující míře přispěly k zaměření pozornosti médií, vládních

orgánů i samospráv na katastrofální podmínky, jimž musí muzejní instituce a jejich pracovníci někde čelit.

Sekretariát v Paříži ve spolupráci s našimi odbornými komisemi a dalšími partnery zpracovává pokyny a metodiky pro mnoho oblastí muzejní práce: Od konzervátorské péče o sbírky

během lockdownu až po způsoby komunikace s návštěvníky prostřednictvím sociálních sítí a digitálních platforem. Tyto zdroje jsme doplnili řadou vzdělávacích akcí ve formě webinářů, jejichž cílem je diskutovat o řešeních a perspektivách pro nově nastavené podmínky fungování. V říjnu 2020 jsme vyhlásili výzvu na projekty solidarity ICOM, které mají pomoci muzeím dotovanou částkou 280 tis. eur. Další žádosti bude možné podávat v dubnu 2021.

Jak konkrétně zasáhla pandemie muzejní prostředí?

Na jedné straně jsou dopady na náš obor katastrofické. Financování mnoha muzeí se snížilo nebo úplně zastavilo. Hodně kolegů a kolegyně, kteří jsou na volné noze nebo měli úvazky na termínované smlouvy, zůstalo bez práce a nyní zvažuje i přechod do úplně jiné profese. Muzejní instituce dočasně přišly o některé zdroje svých příjmů, například z turismu a pronájmu prostor, a také o významný segment návštěvníků, což jsou školní výpravy. Některé organizace se s tím dokázaly vypořádat díky finančním příspěvkům od svých zřizovatelů, situace v jednotlivých zemích se však liší a řada soukromých muzeí na programy tohoto typu vůbec nedosáhne.